

savvuf ve tarikatlar gibi değişik alanlarla ilgili yazmalar teşkil etmektedir. Abdülbaki Gölpınarlı, her birini ayrı ayrı inceleyip geniş bir şekilde tanıttığı 1311 ciltte toplanmış eserlerin bir katalogunu hazırlamış, bu çalışmanın üç cildi basılmış (*Mevlânâ Müzesi Yazmalar Kataloğu*, Ankara I, 1967; II, 1971; III, 1972), bir cildi ise henüz yayımlanmamıştır. Osman Siviloğlu ayrıca, sanat değeri çok yüksek yazmaları *Mevlânâ Müzesi Müzelik Yazma Eserler Kataloğu* adıyla inceleyerek tasnif etmiştir (bk. bibl.). Mevlânâ Müzesi Türkiye'nin en çok ziyaretçisi olan üçüncü müzesidir. Son yıllardaki istatistiklere göre 1,3 milyon civarına ulaşan ziyaretçilerin dörtte biri yabancıdır.

BİBLİYOGRAFYA :

Mehmet Yusuf, *Konya Asarı Atika Müzesi Rehberi*, İstanbul 1930; Mehmet Önder, *Mevlânâ Müzesi Rehberi*, Ankara 1958; a.mlf., "Konya Müzeleri", *Müze*, Konya 1982, s. 1; Osman Siviloğlu, *Mevlânâ Müzesi Müzelik Yazma Eserler Kataloğu* (yüksek lisans tezi, 1995), SÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, I-II; Naci Bakırcı, "19. Yüzyıldan Günümüze Konya'da Müzecilik", *Müzecilik Semineri Bildirileri*, İstanbul 2002, s. 94-96; a.mlf., "Mevlânâ Müzesi'nde Bulunan 16 Kollu Şamdan", *Müze*, Konya 1997, s. 27-28; Erdoğan Erol, *Mevlânâ Müzesi*, Konya 2002; a.mlf., "Mevlânâ Müzesi ve Ziyaretçiler", *Konya'dan Dünya'ya Mevlânâ ve Mevlevilik*, İstanbul 2002, s. 229-236; a.mlf., "Mevlânâ Müzesinde Bulunan Bir Levhanın Tanıtımı", *TEt.D.*, sy. 17, Ankara 1982, s. 29-34; Hasan Özönder, "Konya Müzeciliğinin Tarihçesi", *Müze*, Konya 1982, s. 11-16; Ermine Karpuz, "Konya Müzeciliğinin Tarihçesi ve Bugünkü Durumu", *Yeni İpek Yolu*, sy. 6, Konya 2003, s. 340-349.

HAŞİM KARPUZ

MEVLÂNÂ ŞİBLÎ

(bk. ŞİBLÎ NU'MÂNÎ).

MEVLÂNÂ YÛSUFÎ

(مولانا يوسفی)

Yûsufî b. Muhammed
b. Yûsuf et-Tabîb el-Herevî
(XVI. yüzyıl)

Hindistan'da
Bâbürlü sultanlarına hizmet eden
hekim, münşî, şair ve yazar.

Hayatı hakkında yeterli bilgi yoktur. Horasan'ın Havâf bölgesinde doğduğu, 932 (1526) yılında Herat'tan Bâbür Şah ile birlikte Hindistan'a göç ettiği bilinmektedir. Babası Heratlı hekim Muhammed b. Yûsuf'tur. Kaynaklarda mesleğinden dolayı "Tabîb" lakabıyla, Herat'a

nisbetle Herevî, bazan da Horasânî, Mahallî ve Karşî nisbeleriyle anılır. *Câmî'u'l-fevâ'id* adlı eserinde adını Yûsufî b. Muhammed b. Yûsuf olarak kaydeder. Bâbürlü sarayında önemli görevlerde bulunduğu anlaşılan Mevlânâ Yûsufî, Bâbür ve Hümâyün şahların hekimliği yanında Hümâyün'un saray münşîliğini de yapmıştır. Gerek inşâ sanatı gerekse tıp alanında kaleme aldığı çok sayıda eserle Hint-İslâm literatüründe yerini almış önemli bir şahsiyettir. Aynı zamanda üç divan sahibi bir şair olduğu rivayet edilir. Bazı müellifler Yûsufî b. Muhammed adlı iki ayrı kişinin olabileceğini belirtmekle beraber bu ihtimal genellikle kabul edilmez (Storey, II, 235).

Eserleri. 1. *Cevâhirü'l-luğa*. Tıbbî dair ansiklopedik bir eser olup üç bölüm halinde düzenlenmiştir. İlk bölümde insan organları ele alınır. İkinci bölüm basit ve birleşik ilâç türlerini, üçüncü bölüm bedenle ilgili hastalıkları ve isimlerini ihtiva eder. Kitabın 898 (1493) tarihli müellif nüshası London Wellcome Historical Medical Library'dedir (Mss. Arab, nr. 143). Eserin geç tarihli bir nüshası da Süleymaniye Kütüphanesi'nde kayıtlıdır (Bağdatlı Vehbi Efendi, nr. 1411). *Cevâhirü'l-luğa ve Bahrû'l-cevâhir* farklı iki eser olmasına rağmen (A. Z. İskender, *el-Meşriğ*, LVII [1963], s. 331-334) Brockelmann bunların aynı eser olduğunu söylemiş ve müellifin Tabîb olan nisbesini de Labîb olarak kaydetmiştir (*GAL Suppl.*, II, 592). 2. *Bahrû'l-cevâhir fi tahkiki'l-muşalâhâti't-tıbbiyye*. 924'te (1518) telif edilmiş olup alfabetik bir tıp sözlüğü ve ansiklopedisidir. Anatomik ve patolojik tıp kavramları ile tanınmış hekimlerin adlarını ve bir kısım ilâç özlerini ihtiva eder. Eserin mukaddimesinde başta Fîrûzâbâdî'nin *el-Kâmûsü'l-muhtâ'î*'i gibi genel sözlüklerin yanı sıra İbn Sînâ'nın *el-Kânûn fi't-tıbb ve eş-Şifâ'* adlı eserleriyle bunun şerhleri olmak üzere pek çok kaynak zikredilir. Müellif, bu eserlerde rastlayamadığı hususlarla ilgili olarak döneminin hekimleriyle istişarede bulunduğunu ve tecrübeli kimselerden istifade ettiğini belirtir. Millet (Ali Emîrî Efendi, Arapça, nr. 2856) ve Topkapı Sarayı Müzesi (Emanet Hazinesi, nr. 1824) kütüphanelerinde nüshaları bulunan kitabın (diğer nüshalar için bk. Brockelmann, II, 592; Ullmann, s. 237); bazı baskıları da yapılmıştır (*The Buhr-ool Juwahir: A Medical Dictionary by Mohammad bin Yoosof, the Physician of Herat* [ed. H. A. Mujeed], Calcutta 1830; *Bahrû'l-cevâhir*, haz. Mu-

ammed Hüseyin Tabâtabâî, Tahran 1288). 3. *Bedâ'iyü'l-inşâ*. Müellifin 940'ta (1533-34) oğlu Refiuddin Hüseyin ve talebeleri için kaleme aldığı bu Farsça kitap inşâ sanatı ve Hindistan'daki durumu hakkında önemli bir kaynaktır. Eserin *İnşâ-yı Yûsufî* adıyla bir taş baskısı yapılmıştır (Delhi 1843). 4. *Câmî'u'l-fevâ'id fi't-tıbb*. Müellifin '*İlâcü'l-emrâz*'ının (*Rubâ'iy-yât-ı Yûsufî*) şerhi olup *Câmî'u'l-fevâ'id fi Şlâc-i-emrâz ve Tıbb-i Yûsufî* diye de anılır. Çeşitli hastalıklar ve tedavilerine dair bu muhtasar eser Yûsufî'nin tıbbî dair diğer bazı risâleleriyle birlikte basılmıştır (Leknev 1268; Delhi 1269, 1273; Lahore 1286, 1311; Kanpûr 1290; Tahran 1285). Bir kısmı kütüphane kayıtlarında farklı adlarla geçen bu risâlelerin belli başlıları şunlardır: *Sitte-i Zârûriyye; Delâ'ilü'n-nabz; Risâle-i me'kûl ve meş-rûb; Delâ'ilü'l-bevl; Risâle-i hüfz-ı şih-hat-i beden; Muqâttâ'ât-ı Yûsufî; Ka-şîde der Esmâ'-i Edviye-i Müfrede; Fevâ'id-i Ahyâr* (bu ve diğer bazı eserleri için ayrıca bk. Storey, II, 235-240).

BİBLİYOGRAFYA :

C. L. Elgood, *A Medical History of Persia and the Eastern Caliphate*, Cambridge 1951, s. 378; Storey, *Persian Literature*, II, 235-240; Brockelmann, *GAL Suppl.*, II, 592; M. Ullmann, *Die Medizin im Islam*, Leiden 1970, s. 237; A. Z. Iskandar, *A Catalogue of Arabic Manuscripts on Medicine and Science in the Wellcome Historical Medical Library*, London 1967, s. 68-69, 85-88; a.mlf., *A Descriptive List of Arabic Manuscripts on Medicine and Science at the University of California*, Los Angeles, Leiden 1984, s. 39; a.mlf., "Cevâhirü'l-luğa ve Bahrû'l-cevâhir: mu'cem muhtelif li't-tabib Muhammed b. Yûsuf el-Herevî", *el-Meşriğ*, LVII, Beyrut 1963, s. 331-334; E. Berthels, "Mevlânâ Yûsufî", *JA*, VIII, 164; a.mlf. - [C. E. Bosworth], "Yûsufî", *EP* (İng.), XI, 362; Mehmet Kanar - Rıza Kurtuluş, "İnşâ", *DİA*, XXII, 338.

AZMÎ ÖZCAN

MEVLÂY ABDURRAHMAN

(bk. ABDURRAHMAN b. HİŞÂM).

MEVLÂY HASAN

(مولای الحسن)

Ebû Alî Hasen b. Muhammed
b. Abdirrahmân el-Alevî el-Hasenî
(ö. 1311/1894)

Alevî (Filâhî) hükümdarı
(1873-1894).

Hayatının ilk dönemleri hakkında bilgi yoktur. Babasının hükümdarlığı sırasında çeşitli idarî ve askerî görevlerde bulunarak tecrübe kazandı. 1280'de (1863-64)